

עולמות נפגשים:

יוונית ויוונית וספרות חז"ל

פרופ' מנחם הירשמן

שיעור 1

מילים יווניות ופתגמים יווניים בספרות חז"ל ובימינו אנו

משנה, שקלים ג, ב

בְּשֵׁלֶשׁ קָפוֹת שֶׁל שְׁלֹשׁ סָאִין תּוֹרְמִין אֶת הַלִּשְׁכָּה, וְכָתוּב בָּהֶן אֶל"ף בִּי"ת גִּימ"ל. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, יוֹנִית כָּתוּב בָּהֶן אֶלֶף"א בֵּית"א גִּמְל"א. אֵין הַתּוֹרֵם נִכְנָס לֹא בַּפְּרָגוֹד חֲפוֹת, וְלֹא בַּמִּנְעֵל, וְלֹא בַּסַּנְדָּל, וְלֹא בַּתְּפִלִּין, וְלֹא בַּקִּמִּיעַ, שָׁמָּה יַעֲנִי, וַיֹּאמְרוּ מַעֲוֵן הַלִּשְׁכָּה הָעֲנִי, אוֹ שָׁמָּה יַעֲשִׂיר, וַיֹּאמְרוּ מִתְרוֹמַת הַלִּשְׁכָּה הָעֲשִׂיר. לִפִּי שְׂאֵדָם צָרִיךְ לְצִאת יְדֵי הַבְּרִיּוֹת כְּדֶרֶךְ שְׂצָרִיךְ לְצִאת יְדֵי הַמָּקוֹם, שְׂנֹאֲמַר (בַּמִּדְבָּר לֵב) וְהִיִּיתָם נִקְיִים מִיְּי וּמִיִּשְׂרָאֵל, וַאֲוִמַר (מִשְׁלִי ג) וּמִצָּא חֵן וְשִׁכַּל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם.

משנה, בבא בתרא ד, ו

הַמוֹכֵר אֶת הַמֶּרְחֵץ, לֹא מִכַּר אֶת הַנְּסָרִים וְאֶת הַסִּפְסָלִים וְאֶת הַוִּילָאוֹת. בְּזֶמֶן שְׂאֲמַר לוֹ, הוּא וְכָל מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ, הָרִי כֶּלֶן מְכוּרִין. בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף, לֹא מִכַּר אֶת הַמַּגְרוֹת שֶׁל מַיִם וְלֹא אֶת הָאוֹצְרוֹת שֶׁל עֲצִים.

ירושלמי, מגילה א, ט

משנה: אֵין בֵּין סְפָרִים לְתַפִּילִין וּמִזְוֹזוֹת אֶלָּא שֶׁהַסְּפָרִים נִכְתָּבִין בְּכָל לָשׁוֹן וְתַפִּילִין וּמִזְוֹזוֹת אֵינָן נִכְתָּבוֹת אֶלָּא אֲשׁוּרִית. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר אֵף בַּסְּפָרִים לֹא הִתִּירוּ שִׁיכְתְּבוּ אֶלָּא יוֹוִנִית. הַלֵּכָה: כָּתוּב וַיְהִי כָל הָאָרֶץ שְׁפָה אַחַת וּדְבָרִים אַחָדִים. רַבִּי לְעִזֵּר וּרְבִי יוֹחָנָן. חֵד אָמַר. שֶׁהָיוּ מְדַבְּרִים בְּשִׁבְעִים לָשׁוֹן. וְחֹרֶנָּה אָמַר. שֶׁהָיוּ מְדַבְּרִין בְּלָשׁוֹן יְחִידוֹ שֶׁלְעוֹלָם בְּלָשׁוֹן הַקּוּדֵשׁ. תַּנִּי בַר קַפְרָא. יִפֹּת אֱלֹהִים לִיִּפֹת וַיִּשְׁכֵּן בְּאַהֲלֵי שָׁם. שִׁיְהוּ מְדַבְּרִין בְּלָשׁוֹנוֹ שֶׁלִּיִּפֹת בְּאוֹהֶלוֹ שֶׁלִּשָּׁם. בְּנֵי יִפֹת גּוֹמֵר וּמַגּוּג

וַיֵּן וְתוֹבֵל וּמִשָּׁן וְתִירָס. גּוֹמֵר גְּרַמְמִיָּה. מְגוּג גּוֹתִיָּא. מְדִי כְּשִׁמוּעָה. יוֹן אֶוּסוֹס. תוֹבֵל וּתְנִיָּה. מִשָּׁן מוֹסִיָּא. תִּירָס. רַבִּי סִימּוֹן אָמַר. פָּרַס. וְרַבֵּנן אָמְרִי. תַּרְקָא. בְּנֵי גּוֹמֵר אֲשַׁכְּנּוּ וְרִיפַת וְתוֹגְרָמָה. אֶסִּיָּא וְהִדְיִית וְגִרְמִיָּקָיָה. בְּנֵי יוֹן אֱלִישָׁה וְתַרְשִׁישׁ כְּתִים וְדוֹדָנִים. אֶלְסִטְרָסִם אֲבִיָּה וְדַרְדְּנִיָּה. אֶת הָאֲרוּדִי רוֹדוֹס. אֶת הַצִּמְרִי חֲמִץ. אֶת הַחֲמָתִי חֲמַת. עַד לְשַׁע. רַבִּי לְעֶזֶר אָמַר. עַד קְלָרָה. רַבִּי יוֹדֵן בַּר שְׁלוֹם אָמַר. מִיָּכָן לְתַרְגּוּם.

אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן דְּבֵית גּוֹבְרִין. אַרְבַּעַה לְשׁוֹנוֹת נָאִים שִׁישְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן הָעוֹלָם. וְאֵילּוּ הֵן. לְעֹז לְזִמְרָה. רוֹמִי לְקֶרֶב. סוּרְסִי לְאֵילִיָּא. עֲבָרִי לְדִיבּוּר. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים. אֶף אֲשׁוּרִי לְכָתֵב. אֲשׁוּרִי יֵשׁ לוֹ כְּתָב וְאֵין לוֹ לְשׁוֹן. עֲבָרִי יֵשׁ לוֹ לְשׁוֹן וְאֵין לוֹ כְּתָב. בְּחֶרֶוּ לָהֶם כְּתָב אֲשׁוּרִי וְלְשׁוֹן עֲבָרִי. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ אֲשׁוּרִי. שֶׁהוּא מְאוּשָׁר בְּכָתְבוֹ. אָמַר רַבִּי לִוִּי. עַל שֵׁם שְׁעָלָה בְּיָדָם מְאוּשָׁר.

שיעור 2

האם אגדת חז"ל ורטוריקה יוונית הן אותו הדבר?

בבלי, סוטה מט ע"א

מתני' בפולמוס של אספסינוס גזרו על עטרות חתנים ועל האירוס. בפולמוס של טיטוס גזרו על עטרות כלות, ושלא ילמד אדם את בנו יוונית. בפולמוס האחרון גזרו שלא תצא הכלה באפריון בתוך העיר, ורבותינו התירו שתצא הכלה באפריון בתוך העיר.

בבלי, סוטה מט ע"ב

מאי "עטרות כלות"? אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: עיר של זהב. תניא נמי הכי: איזהו עטרות כלות — עיר של זהב, אבל עושה אותה כיפה של מילת. תנא: אף על חופת חתנים גזרו. מאי "חופת חתנים"? זהורית המוזהבות. תניא נמי הכי: אלו הן חופת חתנים — זהורית המוזהבות, אבל עושה פפירית ותולה בה כל מה שירצה. ושלא ילמד את בנו יוונית.

תנו רבנן: כשצרו מלכי בית חשמונאי זה על זה, היה הורקנוס מבחוץ, ואריסטובלוס מבפנים. בכל יום ויום היו משלשלין דינרים בקופה, ומעלין להן תמידים. היה שם זקן אחד שהיה מכיר בחכמת יוונית, לעז להם בחכמת יוונית, אמר להן: כל זמן שעוסקים בעבודה — אין נמסרין בידכם. למחר שלשלו להם דינרים בקופה והעלו להם חזיר. כיון שהגיע לחצי חומה, נעץ צפרניו, נודעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה. אותה שעה אמרו: ארור אדם שיגדל חזירים, וארור אדם שילמד לבנו חכמת יוונית. ועל אותה שנה שנינו: מעשה ובא עומר מגגות צריפים, ושתי הלחם מבקעת עין סוכר. איני? והאמר רבי: בארץ ישראל לשון סורסי למה? אלא אי לשון הקודש, אי לשון יוונית. ואמר רב יוסף: בבבל לשון ארמי למה? אלא או לשון הקודש, או לשון פרסי! לשון יוונית לחוד, וחכמת יוונית לחוד.

וחכמת יוונית מי אסירא? והאמר רב יהודה אמר שמואל משום רבן שמעון בן גמליאל: מאי דכתיב "עיני עוללה לנפשי מכל בנות עירי" — אלף ילדים היו בבית אבא, חמש מאות למדו תורה, וחמש מאות למדו חכמת יוונית, ולא נשתתיר מהן אלא אני כאן, וכן אחי אבא בעסיא! שאני של בית רבן גמליאל, דקרובין למלכות הוו. דתניא: מספר קומי הרי זה מדרכי האמורי. אבטולוס בן ראובן התירו [לו] לספר קומי, שהוא קרוב למלכות. של בית רבן גמליאל התירו להן חכמת יוונית, מפני שקרובין למלכות. בפולמוס האחרון גזרו שלא תצא כלל באפריון וכו'. מאי טעמא — משום צניעותא.

ירושלמי, פאה א, א

ותלמוד תורה. שאלו את רבי יהושע מהו שילמד אדם את בנו יוונית. אמר להם ילמדנו בשעה שאינה
לא יום ולא לילה דכתיב והגית בו יומם ולילה. מעתה אסור לאדם ללמד את בנו אומנויות בגין דכתיב
והגית בו יומם ולילה והתני רבי ישמעאל ובחרת בחיים זו אומנויות. רבי בא בריה דרבי חייא בר ווא רבי
חייא בשם רבי יוחנן מפני המסורות. רבי אבהו בשם רבי יוחנן מותר לאדם ללמד את בתו יוונית מפני
שהוא תכשיט לה. שמע שמעון בר ווא אמר בגין דו בעה מלפה בנתייה הוא תלי ליה ברבי יוחנן. יבא
עלי אם שמעתיה מרבי יוחנן.

פילוסופיית הסטואה וחכמי ישראל במשנה אבות

משנה, אבות ב, ח-ט, יד

רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זִכְאִי קָבַל מִהֵלֵל וּמִשְׁמָאִי. הוּא הָיָה אוֹמֵר, אִם לְמַדְתָּ תּוֹרָה הַרְבֵּה, אֶל תַּחֲזִיק טוֹבָה לְעַצְמָךְ, כִּי לִכְךָ נּוֹצֵרֶת. חֲמִשָּׁה תַלְמִידִים הָיוּ לוֹ לְרַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זִכְאִי, וְאֵלּוּ הֵן, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הוֹרְקָנוֹס, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנִנְיָה, וְרַבִּי יוֹסִי הַכֹּהֵן, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן נְתַנְאֵל, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֶרְךָ. הוּא הָיָה מוֹנֶה שְׂבָחָן. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הוֹרְקָנוֹס, בּוֹר סוּד שְׁאִינוֹ מֵאֲבָד טֶפֶח. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנִנְיָה, אֲשֶׁרִי יוֹלְדָתוֹ. רַבִּי יוֹסִי הַכֹּהֵן, חֲסִיד. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן נְתַנְאֵל, יָרָא חֲטָא. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֶרְךָ, מַעֲיֵן הַמִּתְגַּבֵּר. הוּא הָיָה אוֹמֵר, אִם יֵהִיו כָּל חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל בְּכַף מֵאֻזְנִים, וְאֱלִיעֶזֶר בֶּן הוֹרְקָנוֹס בְּכַף שְׁנִיָּה, מְכַרִּיעַ אֶת כָּלָם. אֲבָא שְׁאוּל אוֹמֵר מִשְׁמוֹ, אִם יֵהִיו כָּל חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל בְּכַף מֵאֻזְנִים וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הוֹרְקָנוֹס אֶף עִמָּהֶם, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֶרְךָ בְּכַף שְׁנִיָּה, מְכַרִּיעַ אֶת כָּלָם.

אָמַר לָהֶם, צֵאוּ וְרֵאוּ אִיזוּהֵי דֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּדְבַק בָּהּ הָאָדָם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, עֵין טוֹבָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, חֶבֶר טוֹב. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, שָׁכֵן טוֹב. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, הָרוּאָה אֶת הַנּוֹלָד. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, לֵב טוֹב. אָמַר לָהֶם, רוּאָה אֲנִי אֶת דְּבָרֵי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֶרְךָ מִדְּבָרֵיכֶם, שֶׁבְּכָלֵל דְּבָרָיו דְּבָרֵיכֶם. אָמַר לָהֶם צֵאוּ וְרֵאוּ אִיזוּהֵי דֶרֶךְ רָעָה שֶׁיִּתְרַחֵק מִמֶּנָּה הָאָדָם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, עֵין רָעָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, חֶבֶר רָע. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, שָׁכֵן רָע. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, הַלּוּה וְאִינוֹ מִשְׁלָם. אֶחָד הַלּוּה מִן הָאָדָם, כָּלוּה מִן הַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים לו) לֹוֹה רָשָׁע וְלֹא יִשְׁלָם, וְצָדִיק חוֹנֵן וְנוֹתֵן. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, לֵב רָע. אָמַר לָהֶם, רוּאָה אֲנִי אֶת דְּבָרֵי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֶרְךָ מִדְּבָרֵיכֶם, שֶׁבְּכָלֵל דְּבָרָיו דְּבָרֵיכֶם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, הֵוִי שְׁקוּד לְלַמֵּד תּוֹרָה, וְדַע מָה שֶׁתִּשָּׁבֵב לְאַפִּיקוּרוֹס. וְדַע לְפָנַי מִי אֶתָּה עֹמֵל. וְנֶאֱמַן הוּא בַּעַל מְלָאכְתָּךְ שֶׁיִּשְׁלָם לְךָ שְׂכָר פְּעֻלָּתְךָ.

Robert Drew Hicks, Diogenes Laertius: Lives of eminent philosophers, (Harvard U. Press, 1925) pp 200-201

Diogenes Laertius

93

δ' ἀνδρείαν ἐπιστήμην ὧν αἰρετέον καὶ ὧν εὐλαβητέον καὶ οὐδετέρων· τὴν δὲ δικαιοσύνην * * τὴν δὲ μεγαλοψυχίαν ἐπιστήμην ἢ ἔξιν ὑπεράνω ποιοῦσαν τῶν συμβαινόντων κοινῇ φαύλων τε καὶ σπουδαίων· τὴν δ' ἐγκράτειαν διάθεσιν ἀνυπέρβατον τῶν κατ' ὀρθὸν λόγον ἢ ἔξιν ἀήττητον ἡδονῶν. τὴν δὲ καρτερίαν ἐπιστήμην ἢ ἔξιν ὧν ἐμμενετέον καὶ μὴ καὶ οὐδετέρων. τὴν δ' ἀγχίνοιαν ἔξιν εὐρετικὴν τοῦ καθήκοντος ἐκ τοῦ παραχρῆμα· τὴν δ' εὐβουλίαν ἐπιστήμην τοῦ σκοπεῖσθαι ποῖα καὶ πῶς πράττοντες πράξομεν συμφερόντως.

Ἀνὰ λόγον δὲ καὶ τῶν κακιῶν τὰς μὲν εἶναι πρώτας, τὰς δ' ὑπὸ ταύτας· οἷον ἀφροσύνην μὲν καὶ δειλίαν καὶ ἀδικίαν καὶ ἀκολασίαν ἐν ταῖς πρώταις, ἀκρασίαν δὲ καὶ βραδύνοیان καὶ κακοβουλίαν ἐν ταῖς ὑπὸ ταύτας. εἶναι δ' ἀγνοίας τὰς κακίας, ὧν αἱ ἀρεταὶ ἐπιστῆμαι.

94

Ἀγαθὸν δὲ κοινῶς μὲν τὸ <οὐ> τι ὄφελος, ἰδίως δ' ἥτοι ταυτόν ἢ οὐχ ἕτερον ὠφελείας. ὅθεν αὐτήν τε τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ μετέχον αὐτῆς ἀγαθὸν τριχῶς οὕτω λέγεσθαι· οἷον τὸ <μὲν> ἀγαθὸν ἀφ' οὗ 1 συμβαίνει <ὠφελεῖσθαι, τὸ δὲ καθ' ὃ συμβαίνει>, ὡς τὴν πράξιν τὴν κατ' ἀρετὴν· ὑφ' οὗ δέ, ὡς τὸν σπουδαῖον τὸν μετέχοντα τῆς ἀρετῆς.

משנה, אבות ד, א-ד

בן זומא אומר, איזהו חכם, הלומד מכל אדם, שנאמר (תהלים קיט) מכל מלמד השכלתי כי עדותיך שיחה לי. איזהו גבור, הכובש את יצרו, שנאמר (משלי טז) טוב ארך אפים מגבור ומשל ברוחו מלכד עיר. איזהו עשיר, השמח בחלקו, שנאמר (תהלים קכח) יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך. אשריך, בעולם הזה. וטוב לך, לעולם הבא. איזהו מכבד, המכבד את הפריות, שנאמר (שמואל א ב) כי מכבדי אכבד ובני יקלו.

בן עזאי אומר, הוי רץ למצוה קלה כבחמורה, ובורח מן העברה. שמצוה גוררת מצוה, ועברה גוררת עברה. ששכר מצוה, מצוה. ושכר עברה, עברה. הוא היה אומר, אל תהי בו לכל אדם, ואל תהי מפליג לכל דבר, שאין לך אדם שאין לו שעה ואין לך דבר שאין לו מקום.

רבי לויטס איש יבנה אומר, מאד מאד הוי שפל רוח, שתקנות אנוש רמה. רבי יוחנן בן ברוקא אומר, כל המחליל שם שמים בסתר, נפרעין ממנו בגלוי. אחד שוגג ואחד מזיד בחלול השם.

שיעור 4

ביוגרפיות של האדם הקדוש: פלוטינוס ור' שמעון בן יוחי

פסיקתא דרב כהנא, פיסקה ויהי בשלח

[יח] ר' לעזר בר' שמע' עלון חמרי' לקרתיה, בעיי מזבן עבד וחמוניה יתיב קמי תנורא, אימה נשאה והוא אכל אימה נשאה והוא אכל עד דאכל כל אצותא דפיתתא. אמרון ווי חיוויא בישא שריא במעוי דדין. שמע קלהון, מה עבד להון, נסב חמריהון ואסקינן לריש אגרא. אזלון ואמרון לאבוי. א' לון ודילמא מילא בישא אשמעתוניה, אמרין חמיניה יתיב קמי תנורא אימה נשאה והוא אכל עד דאכל כל אצותא דפיתתא ואמרינן ווי דחיווא בישא שריא במעוי דדין. אמ' לון ודילמא מן דיכון הוא אכל ליה, ההוא דברא יתיה ברא ליה מזוניה, אף על גב כן איזלון ואימרון ליה מן שמי והוא מנחית לון לכון. אזלון ואמרון ליה, והנס האחרון היה קשה מן הראשון. מי מסיק לון הוה מסיק חד חד, ומנחית לון הוה מנחית תריי תריי.

[יט] ר' לעזר בר' שמע' אתמני ארכן ליפרין קטיל בני נש דהון חייבין קטולין. והוה ר' יהושע בן קרחה קרי ליה חלא בר חמרא. אמ' ליה למי את קרי ליה חלא בר חמרא, לא קוצים כסוחים כיסחתי, לא בני נש דהון חייבין קטולין קטלית. כגון דערקת ואזלת לך ללודקיא. א' ליה היה לך לברוח לסוף העולם ולהניח בעל הגנה שיקוף את קוציו.

[כ] ר' לעזר בר' שמע' אזל לגבי ר' שמע' בר יוסי בר לקוניא חמוי. נכס ליה חד תור ואפה ליה חדה אצו דפיתא ופתח ליה חד כוב דחמר, והוה מזיג ליה והוא שתי, מזיג ליה והוא שתי. אמ' ליה איפשר ששמעתה מאביך כמה הוא שיעורו של כוס, אמ' ליה כמות שהוא אחת, בצונין שתים, בחמין שלש, אבל לא שיערו חכמים לא בכוסך שהוא קטן, ולא ביינך שהוא יפה, ולא בכריסי שהיא רחבה.

[כא] ר' לעזר בר' שמע' שאל את ר' שמע' בר' יוסי בר לקוניא חמויי, אמ' ליה מה הוא דין דכת' שמלתך לא בלתה מעליך (דברים ח:ד), שמא כלי קוריות היו מהלכין עים ישר' במדבר, אמ' ליה ענני כבוד היו מעטפין אותם. ולא היו בלים, אמ' ליה שמלתך לא בלתה מעליך. ולא היו גדילין, אמ' ליה חלזון הזה כל מה שהוא גדיל נרתיקו גדיל עמו. ולא היו צריכין תכבוסת, אמ' ליה ענני כבוד היו מגחצין אותן. ואל תתמה אמינטון הזה אין מגחצין אותו אלא באור. ולא היה ריחן קשה מריח הזיעה, אמ' ליה מתכלכלין היו בדשאי הבאר, וריח שלמתין כריח לבנון (שה"ש ד:יא).

[כב] ר' לעזר בר' שמע' איתמני אנגרביס מפיק עבודה. חד זמן אתא אליהו זכו' לטוב לגביה בדמות סב חד, אמ' ליה אתקין לי בעירא. אמ' ליה ומה אית גבך למטעון, אמ' לי הדא שחיק חיפסתי והדא גולתי ומרכוב. א' לית אתון חמיי להדין סבא אנא טעין ליה ומייבל ליה לסופא דעלמא והוא אמ' אתקין לי בעירא. מה עבד, ארכביה והוה מסיק ליה טורין ומחית ליה גלמין מעבר ליה חקלון דכובין וחקלון דדרדורין. לסופא שרי מנטל גרמיה עלוי. אמ' ליה סבא סבא קליל גרמך ואין לא דאנא מקליק לך. א' ליה ובעי את למנשמה ציבחר, אמ' ליה אין. מה עביד, אעליה לחדא חקל ואייתביה תחות

חד אילן ויהב ליה ואכל ושתה, וכיון דאכל ושתה אמ' ליה כל הדא טריפתא להן לך, לא טב לך צייר אומנהון דאבהתך. א' ליה ואית בך מתני לי, אמ' ליה אין. ואית דאמרין תלת עשרה שנין עבד אליהו זכור לטוב מתני ליה עד דאמר סיפרא, וכיון דאמ' סיפרא אמרין אפילו גולתא לא הוה יכיל טעין. דבית רבן גמליאל היה להן בן בית אחד והיה מוליך ארבעים סאה אצל הנחתום. אמ' ליה כל הדין חילא טבא אית בך ולית את יהיב ליה בסיפרא, וכיון דאמ' סיפרא אמרין אפילו חדא סאה לא הוה יכיל טעין. ואית דאמרין אפי' סבניתיה אין לא הוה חורן מעבר ליה מן עלוי לא הוה יכיל מעבר ליה.

[כג] ר' לעזר בר' שמע' אתשש ואתגליית אדרעה וחמא לאינתתיה דהות דחכא ובכייא. אמ' לה חיך דאנא ידע למה דחכת וידע למה דבכייית. דחכת דאמרת טוביי מה הוה חלקי בהדין עלמא, טוביי דאידבקית להדין גופא צדיקא. ובכייית דאמרת ווי דהדין גופא אזל לרימה. וכן הוא, מדמוך אנא ברם רימה חס ושלום לית הוא מישלוט בי, אלא חדא תולעת' דעתידיא דנקרא אחורי אודני, דחד זמן הוינא עליל לכנשתא ושמעת קלא דחד בר נש מחרף והוה ספיקא גבי למעבד ביה דינא ולא עבדיית. וכיון דדמך איתיהב בהדה גוש חלב. והוה ר' שמעון בן יוחי מתגלה על מרוניא ואמר להון הדה עין דימין דהוה אית לי לא זכית תתייב גבי. והוון מרוניא אזלין בעיי למייתיה יתיה. וגוש חלבאי נפקין בתריהון בחוטרייא ובמורנייתא. חד זמן בפניא דצומא רבא אמרין הא עינתא דנייתניה עד דאינון נקיים. וכיון דנפקון לבר מן קרתא אתון תרין חיוון דנורא מהלכין קדמיהון. אמרין חכימא היא שעתא דאנן מייתי יתיה. וכיון דמטון למערתא קמון לון תרין חיוותא דנורא לשטר. אמרין מן עליל מייתי ליה, אמרה איתתיה אנא עלה ומייתי ליה דאית לי סימן בגויה. עלת בעת למייתיה יתיה ואשכחת ההיא תולעתא דנקרא חורי אודנא. בעי למירמתה ושמעת ברת קלא אמרה אירפיה למרי חובה דייגביה חוביה. אייתוניה ויהבניה גב אבוי. אמרין מן ההיא שעתא לא אתגלי ר' שמע' בן יוחי על מרוניא.

[כד] ר' לעזר בר' שמע' כשהיה נכנס לבית הוועד היו פניו של ר' מקדירות, והוה אבוי אמ' ליה ראית זה ארי בן ארי אבל את ארי בן שועל. וכיון דדמך שלח תבע באיתתיה, שלח' ואמרת ליה כלי שנשתמש בו קדש ישתמש בו חול. א"ל מה הוא עבד דלית אנא עביד דכוותיה, אמרה ליה כד הוה לעי באורייתא כל צורכא הוה אתי מדמוך ליה ואמ' כל ייסוריהן דישר' ייתון לון עליי, ואינון אתיי לון. וכד הוה עונתא למלעי באורייתא הוה אמ' כל חד וחד מנכון יחזור לזויתיה, ואינון אזלין להון. אמ' לה אוף אנא עבד כן. קרא להון ואתון, בעא דייזלון להון ולא אזלון להון. ואית דאמרין תלת עשרה שנין עבד חשש שיניה. שלחה ואמרה ליה שמעתי שמעלין בקודש ולא מורידין.

פורפיריוס, על חיי פלוטינוס וסדר ספריו,

בתוך: פלוטינוס, אנאדות, כרך א' (תרגום נתן שפיגל), עמ' 171

פלוטינוס, הפילוסוף בן-דורנו, היה כמי שמתבייש בשל הוויתו בגוף. מפני מידה זו נמנע מלספר במוצאו, בהוריו ובארצו. רחוק היה מלסבול צייר או פסל, וכפי שאמר לאמליוס, שביקש ממנו רשות להתקין איקונין שלו: 'כלום לא דיינו לשאת את הצלם, שבו עטפנו הטבע, שאתה דורש שאניח אחרי צלם של צלם, שמאריך ימים יותר כאילו זהו דבר הראוי להסתכל בו.'

פורפיריוס, על חיי פלוטינוס וסדר ספריו,**בתוך: פלוטינוס, אנאדוּת, כרך א' (תרגום נתן שפיגל), עמ' 173**

כשהיה בן עשרים ושמונה התעורר לעסוק בפילוסופיה. הלך וישב לפני חכמי אלכסנדריה המהוללים בשעתם, והיה יוצא משיחתם ברוח נכאה ומלא יגון עד שסיפר לאחד מידידיו מה שמצאו. הלה הבין לרצון נפשו והביאו אל אמוניוס, שלא הכירו קודם. פלוטינוס הלך אצלו ושמע פרק מפיו, ולאחר מכן אמר לידידו: 'הרי האיש שביקשתי'. מיום זה ואילך שוב לא זו מאמוניוס, וכל כך שיקע עצמו בפילוסופיה עד שהשתדל ללמוד גם את זו, שבה עוסקים הפרסים וגם המקובלת על היהודים.

פורפיריוס, על חיי פלוטינוס וסדר ספריו,**בתוך: פלוטינוס, אנאדוּת, כרך א' (תרגום נתן שפיגל), עמ' 181**

ודעה יתירה היתה בו להכיר את מידותיהם של הבריות, עד שפעם אחת כשנגנב רבידה היקר של כיונה, אשה מכובדת שישבה באלמנותה בביתו עם ילדיה, והביאו לפניו את משרתי הבית, נתן בהם את עיניו ומיד הורה על אחד מהם ואמר 'זה הגנב' והלה כפר בכול תחילה בשעה שלקה, ולאחר מכן הודה, הוציא את הגניבה והחזירה. וכן ניבא לכל הילדים שהיו אתו, לכל אחד את דרכו שבה הוא עתיד לצאת, כגון פולימון, שעתידי הוא להיות מעגב וקצר ימים, וכך אירע. ובי פורפיריוס הרגיש פעם אחת, שיש בלבי הרהורי איבוד עצמי לדעת, נטפל אלי פתאום בשעה ששהיתי בביתו ואמר, שתשוקה זו באה לי לא מתוך דעה מיושבת אלא בשל איזה חולי של מרה שחורה, ופקד עלי לעזוב את המקום.

ואמליוס שהיה מחבב קרבנות וחוגג את החודש ושאר ימים טובים ביקש פעם אחת את פלוטינוס לבוא אתו, והלה השיב: 'מוטב שיבואו הללו אלי ולא אני אליהם' ולא היה בידנו לעמוד מדעתנו על כוונתו של דיבור יהיר זה' וגם לא החצפנו פנים לשאול אותו.

פורפיריוס, על חיי פלוטינוס וסדר ספריו,**בתוך: פלוטינוס, אנאדוּת, כרך א' (תרגום נתן שפיגל), עמ' 193**

שהרי האות שאליו נשא את נפשו היה להתקרב ולהתייחד עם האל, שמעל לכל. ובעת ישיבתי אצלו הגיעו האות הזה, כארבע פעמים בפועל, כביכול, ולא בכוח בלבד. כיוצא בו נאמר עליו, שהרבה פעמים הישירו עלינו את דרכו במקום שקלקל את השורה ושלחו לו את 'קרן אור איתנה'.

שיעור 5

הומרוס והתנ"ך:

חינוך בשתי התרבויות

משנה, ידים ד, ו-ז

אומרים צדוקים, קובלין אנו עליכם, פרושים, שאתם אומרים, כתבי הקדש מטמאין את הידים, וספרי הומרים אינו מטמא את הידים. אמר רבן יוחנן בן זכאי, וכי אין לנו על הפרושים אלא זו בלבד. הרי הם אומרים, עצמות חמור טהורים ועצמות יוחנן כהן גדול טמאים. אמרו לו, לפי חבתן היא טמאתן, שלא יעשה אדם עצמות אביו ואמו תרודות. אמר להם, אף כתבי הקדש לפי חבתן היא טמאתן, וספרי הומרים, שאינן חביבין, אינן מטמאין את הידים. אומרים צדוקין, קובלין אנו עליכם, פרושים, שאתם מטהרים את הנצוק. אומרים הפרושים, קובלין אנו עליכם, צדוקים, שאתם מטהרים את אמת המים הבאה מבית הקברות.

ירושלמי, סנהדרין ז, א

משנה: כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. ואילו שאין להן חלק לעולם הבא האומר אין תחיית המתים מן התורה ואין תורה מן השמים ואפיקורוס. רבי עקיבה אומר אף הקורא בספרים החיצונים והלוחש על המכה ואומר כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליה כי אני יי רפא. אבא שאול אומר אף ההוגה את השם באותיותיו. הלכה א: ...רבי עקיבה אומר. אף הקורא בספרים החיצונים. כגון סיפרי בן סירא וסיפרי בן לענה. אבל סיפרי המירס וכל ספרים שנכתבו מיכן והילך הקורא בהן פקורא באיגרת. מאי טעם. יותר מהמה בני היוזר וגו'. להגיון נתנו. ליגיעה לא ניתנו.

פסיקתא דרב כהנא טו, ה

א"ר אב' בר כהנא לא עמדו פילוסופים באומות העולם כבלעם בן בעור וכאבנימוס הגרדי. נכנסו אומות העולם אצל אבנימוס הגרדי, אמרו לו יכולין אנו להזדווג לאומה הזאת, א' להם לכו וחזרו על בתי כנסיות ועל בתי מדרשות שלהם, אם מצאתם שם תינוקות מצפצפים בקולם אין אתם יכולין להיזדווג להם, ואם לאו אתם יכולין להיזדווג להם, שכך היבטיחן אביהן וא' להן, הקול קול יעקב (בראשית כז:כב), כל זמן שקולו של יעקב מצפצף בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, אין הידי' ידי עשו, וכל זמן שאין קולו של יעקב מצפצף בבתי כנסיות ובבתי מדרשות הידים ידי עשו.